

<https://jrl.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Researches in Linguistics

E-ISSN: 2322-3413

14(1), 69-86

Received: 13.03.2022 Accepted: 27.09.2022

Research Paper

Analysis of Orientation Paths in Persian Fictive Motion within the Framework of Cognitive Semantics

Mahsa Nikabadi

Ph.D. candidate in General Linguistics, Department of English, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

nikabadi.mahsa@gmail.com

Ahmadreza Lotfi *

Associate professor, Department of English, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

ahmad.reza.lotfi@khuisf.ac.ir

Bahram Hadian

Associate professor, Department of English, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

bah_hadian@yahoo.com

Abstract

Fictive motion, a figurative motion of an entity conjured up as a continuous motion of a stationary abstract object, plays a key role in language and cognition (Talmy, 2000a). Accordingly, fictive motion paths and orientation paths were subject to scrutiny in the present study. From cognitive semantics, Talmy's (2000a, p. 103) classifications of fictive motion events were broached through several examples. To this end, a preference task entailing 16 extracted sentences from Talmy's (2000a) classifications was developed to scrutinize Persian speakers' intuitions in evaluating fictive motion. The sentences were translated into Persian, while a similar sentence was also reproduced for every translated sentence, as well as 9 pairs of filler sentences, to analyze the cognitive qualities of fictive motion events perceived by the Persian speakers. Prior to conducting a full-scale research project and to control the reliability and validity of the preference task, a pilot study was conducted with 8 participants and 5 linguists. 105 Persian students participated in a two-stage task based on a convenience sampling procedure to single out the fictive motion sentences and terms. As reported by the results, 86.9% of the participants marked the motion sentences. Prepositional phrases were selected as the motion constituents by the average number of 56 participants. This led to the conclusion that the paths were the most frequent semantic elements in Persian.

Keywords: Fictive Motion, Fictive Motion Category, Motion, Path, Prepositional Phrase

Introduction

Motion is one of the key cognitive structures of human experience, which is closely entwined with perceptual mechanisms. Notably, verbalization of motion in real life involves specific visual representations, which are manifested through special linguistic codes. Such a relationship between conceptual and linguistic representations of motion has long been a matter of great interest in linguistic studies since languages differ in the way they code instances of motion linguistically.

---

*Corresponding author

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/jrl.2022.132820.1641>

The concept of motion and fictive motion events are described to highlight their importance in human languages. The principal aim of the present paper was to enrich the existing literature on how patterns of fictive motion events are recognized and lexicalized in Persian in general and described as the semantics of Persian fictive motion in particular. In math and physics, however, different descriptions in terms of change, displacement, and distance are considered for motion (Tyson et al., 2000). In linguistics, it is assumed that people normally know what the motion is when someone or something moves. They even know how to linguistically transfer such experiences (Filipović & Ibarretxe-Antuñano, 2015). By and large, motion can be signified factively and fictively. Physical movement or displacement of an entity is called factive motion, while the object does not experience any physical changes in fictive motion (Bohnmeyer, 2010). Clearly, figure, ground, path, and manner are 4 semantic elements of motion events. Figure is the object that moves or appears in a stationary location; ground is the object, in respect to which the figure moves; path refers to translational motion; and manner refers to the actual movement, which is implied by the verb (Slobin, 1996; Talmy, 1985). Fictive motion (Talmy 1996, 2000; Langacker, 2005, 2008a) denotes a figurative image of motion attributed to states, motionless objects, or abstract concepts.

Not surprisingly, several Iranian linguists have been working on fictive motion events but have failed to address the full range of categories and dimensions defined by Talmy (2000a). Most Persian studies have been merely done on the last category of fictive motion, namely coextension paths, while ignoring the other categories of the operational framework. Neglecting other fictive motion categories by the Iranian scholars motivated the researcher to adopt a more comprehensive stance in order to create a holistic account of the concept by using both quantitative and qualitative methodologies. Hence, the primary significance of the present paper was to investigate the semantic/conceptual components and paths of fictive motion events based on the theoretical framework offered by Talmy. In other words, the principal goal of this paper was to expound the concept of fictive motion from a ground-breaking angle that could create a more comprehensive image of the issue. Furthermore, it tried to enhance our understanding of the way fictive motion events in Persian might be described in light of the universality of meanings cross-linguistically.

Materials and Methods

This study involved a face-to-face stage followed by an on-line stage, in which 16 sentences were randomly drawn from Talmy's (2000a) fictive motion categories. To make sure that the inter-sentential differences existing among the pairs of sentences were not easily recognizable, 9 filler sentence pairs were also added to the sentence test prompts formulated before, which were sandwiched between the main sentence pairs comprising the preference task. It is interesting to note that in the translation of fictive motion sentences from English into Persian, care was taken to find the most acceptable Persian equivalents for the English verbs and prepositions in the preference task. Subsequently, to analyze the cognitive qualities of the fictive motion events perceived by the Persian speakers, a similar sentence was also reproduced for every translated sentence. These sentence test prompts were semantically close, but fictively different and provided an admixture of motion and motionless events.

105 participants took part in the preference task. They were all undergraduate students at the Islamic Azad University, Isfahan (Khorasgan) Branch, who were selected by using the convenience sampling method. Alternatively, to eliminate any possible ambiguities and help the participants to learn how to tackle this task, the researcher arranged a debriefing session to provide the participants with an oral explanation about the nature of the task and the way they could perform it. This session took place before the Corona virus pandemic. The second stage in this study was launched during Covid-19 pandemic when the social media were employed as a functionally useful tool for collecting the required data. The data collected in both stages was classified into the 4 categories of motion sentences, motionless sentences, both sentences, and none of the sentences to cover all the potential possibilities involving motion diagnosis and interpretation.

The main objective of the preference task was to examine the participants' recognition of the sentences with motion rather than motionless events by choosing the appropriate target event in each pair. To guarantee data authenticity, the answers provided by the participants by chance and those not answered at all were also considered in the data analysis. To analyze the data, SPSS statistical software was employed for estimating the frequency and percentage values of the responses provided by the participants for each category.

The existing differences were further analyzed by utilizing the statistical tests of chi-square and one-way ANOVA. While the rationale behind using the statistical technique of Chi-square was to measure if there was an equal probability of occurrence across all the targeted categories. Application of ANOVA was another attempt to further attest the significance of variations among the various categories of motion events. In the chi-square analysis, it was expected that the motion sentences reflect the most probable category. Based on the mean and standard deviation values belonging to the three independent categories, the ANOVA test aimed to alternatively determine whether there was any statistical evidence showing that the targeted means were significantly different.

Discussion of Results and Conclusions

The present study addressed a niche in the domain of fictive motion events, i.e., the roles of paths in Persian. Therefore, a two-stage study was conducted to investigate comprehension of fictive motion sentences in Persian. Stage 1 used a preference task to inspect to what extent the fictive motion sentences were recognizable for the Persian speakers. Stage 2, moreover, examined the motion constituent in the fictive motion sentences. Therefore, several pieces of evidence concerning fictive motion events were scrutinized. To achieve these aims, the preference task containing 25 pairs of sentences was handed out to 105 Persian speakers. The results in the first stage revealed that approximately 87% of the participants recognized and confirmed the fictivity of the fictive motion sentences in Persian. In the second stage, maximum number of prepositional phrases was underlined, indicating that the path motions conjured by the Persian speakers were more than the other semantic constituents in the sentences.

Reference

- Afrashi, A., and Rahmani, A. (2014). Fictive motion in Persian: A Cognitive approach to coextension paths. *Journal of Western Iranian Languages and Dialects* 2(6), 1-25. In Persian
- Akhavan, N., Nozari, N., and Göksun, T. (2017). Expression of motion events in Farsi. *Language Cognition and Neuroscience* 32(6), 792-804.
- Babai, H. (2011). Lexicalization of motion event in Persian. *Theory and Practice in Language Studies* 1(2), 157-162.
- Bohnmeyer, J. (2010). Path, fictive motion, and time relations. *Words and the Mind: How Words Capture Human Experience* 111, 137.
- Deng, Y., and Zhu, H. (2020). To move or not to move: An ERP study on the processing of fictive and literal motion expressions. *Lingua* 2(44), 1-17.
- Eslampour, N., and Sharefzade, M. H. (2019). Comparison of motion verbs in Persian and English languages (A cognitive and typological approach). *Zabanpajouhi* 11(31), 223-246. In Persian
- Filipović, L., and Ibarretxe-Antuñano, I. (2015). 25. Motion. In *Handbook of cognitive linguistics* (pp. 527-546). De Gruyter Mouton.
- Golfam, A., Afrashi, A., and Moghadam, G. (2013). Conceptualization of motion events: A Cognitive approach 1(3), 103-122. In Persian
- Langacker, R. W. (2000). *Grammar and conceptualization*. Vol 14. Berlin, New York: De Gruyter Mouton.
- Langacker, R. W. (2005). Construction grammars: Cognitive, radical, and less so. *Cognitive Linguistics Research* 32, 101.
- Langacker, R. W. (2008). Cognitive grammar. *Basic Readings* 29.
- Matlock, T. (2004). Fictive motion as cognitive simulation. *Memory & cognition* 32(8), 1389-1400.
- Mesgar Khooie, M. (2013). *Representation of motion event in Persian: cognitive approach*. PhD dissertation. Institute of Research Humanities and Cultural Studies. In Persian.
- Rezai, H., and Dianati, M. (2017). Fictive motion in Persian: Features and limitations. *Journal of Researches in Linguistics* 9(1), 35-52. In Persian
- ShahHosseini, F., Roshan, B., Sabouri, N. B., & Najafian, A. (2018). Transitivity of motion verbs in Persian language. *Language Related Research* 8(7), 117-136. In Persian
- Slobin, D. I. (1996). Two Ways to Travel: Verbs of Motion in English and Spanish. In *Grammatical Constructions: Their Form and meaning*. M. Shibatani and SA Thompson (eds.), 195–220.
- Stosic, D., Fagard, B., Sarda, L., and Colin, C. (2015). Does the road go up the mountain? Fictive motion between linguistic conventions and cognitive motivations. *Cognitive Processing* 16(1), 221-225.
- Takemoto, M. (2010). Manner-of-motion verbs and subjectification. *The Journal of Transcultural Studies* 4, 15-26.
- Talmy, L. (2000a). *Toward a Cognitive Semantics*. vol. 1. Cambridge: MIT Press.
- Talmy, L. (2000b). *Toward a Cognitive Semantics*. vol. 2. Cambridge: MIT Press.
- Talmy, L. (1996). Fictive motion in language and “ception”. *Language and Space* 21, 1- 276.
- Tyson, R., Stern, L. G., and LeVeque, R. J. (2000). Fractional step methods applied to a chemotaxis model. *Journal of Mathematical Biology* 41(5), 455-475.
- Walinski, J. T. (2014). Time in structuring fictive motion in the national corpus of Polish- an extended study. In K. Kosecki and J. Badio (Eds.), *Empirical methods in language studies* (pp. 177–191). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Sha'bani, E. A. (2008). Conceptual simulation on the depiction of fictive motion sentences. *First Regional Conference on English Language Teaching and Literature* (pp. 1-10). Islamic Azad University, Roudehen branch, Theran, Iran.

مقاله پژوهشی

تحلیل مسیر جهت‌یابی در حرکات خیالی فارسی در چارچوب معناشناسی شناختی

* مهسا نیک آبادی

** احمد رضا لطفی

*** بهرام هادیان

چکیده

حرکت خیالی نقش مهمی در زبان و شناخت دارد که بواسطه آن می‌توان به بررسی مسیر جهت‌یابی در حرکت خیالی از دیدگاه معناشناسی شناختی پرداخت. حرکتی است که در آن، تصویری ممتد از حرکت شیء ثابت در ذهن ایجاد می‌شود. تالمی (2000a:103) با دیدگاه شناختی به معرفی انواع دسته‌بندی‌های حرکت خیالی در زبان انگلیسی در قالب چندین جمله می‌پردازد. بر این اساس، پژوهش حاضر در بررسی مسیر جهت‌یابی در حرکت خیالی ابتدا حرکت‌دار بودن جملات مورد بررسی را از دیدگاه گویشور فارسی زبان ارزیابی می‌کند و سپس عنصر حرکت‌دار جملات را از دیدگاه آنان مشخص می‌نماید. برای نیل به این مقصود، شانزده جمله به‌طور تصادفی از هریک از دسته‌بندی‌های تالمی استخراج و ترجمه شدند. برای هر جمله، جمله‌ای مشابه به‌لحاظ معنایی و متفاوت به‌لحاظ حرکت خیالی ساخته شد و همراه نه جفت جمله پرکننده در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت تا جمله‌های حاوی حرکت خیالی و عنصر حرکتی مشخص شود. برای بررسی کیفیت روایی محتوای آزمون ترجیحی و میزان انطباق جمله‌های ترجمه‌شده با هدف پژوهش، ارزیابی و آزمون مقدماتی با پنج زبان‌شناس و هشت شرکت‌کننده صورت گرفت. در این پژوهش صد و پنج نفر دانشجو براساس روش نمونه‌گیری در دسترس شرکت کردند که طی دو مرحله به انتخاب جمله و واژه حرکت‌دار پرداختند. نتایج حاکی از آن است که ۸۶/۹ درصد از شرکت‌کنندگان، جملات حرکت‌دار را انتخاب کرده‌اند که گروه حرف اضافه‌ای با بالاترین میانگین بیشترین حرکت را برای شرکت‌کنندگان تداعی کرده است. همچنین، فعل مرکب پس از گروه حرف اضافه‌ای تداعی‌گر بیشترین حرکت برای شرکت‌کنندگان بوده است. با استناد به کثرت وقوع حرف اضافه و گروه حرف اضافه‌ای، مسیر تداعی‌گر بیشترین حرکت خیالی در زبان فارسی است.

کلیدواژه‌ها: حرکت، حرکت خیالی، دسته‌بندی حرکت خیالی، گروه حرف اضافه‌ای، مسیر

پژوهش‌های زبان‌شناسی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. مقدمه

رویداد حرکتی، رویدادی است متشکل از پیکره،^۱ شیء ساکن یا متحرک نسبت به شیء دیگر، زمینه،^۲ مسیر و حرکت که هر یک به ترتیب به عنوان اجزای درونی رویداد حرکتی بیانگر موقعیت و مکان پیکره و وقوع حرکت هستند (Talmy, 2000a:184). حرکت واقعی عبارت است از هر نوع جابه‌جایی و یا تغییر مکانی که در آن پیکره حرکت فیزیکی دارد؛ اما در حرکت خیالی گرچه پیکره به لحاظ فیزیکی ثابت است لذا حرکتی خیالی را در ذهن تداعی می‌کند (Talmy, 2000a:184). از آن جا که حرکت خیالی به عنوان یکی از حوزه‌های کاربردی هر زبان همیشه مورد توجه زبان‌شناسان بوده است، اخیراً روان‌شناسی شناختی و زبان‌شناسی شناختی آن را به شیوه‌های مختلف بررسی کرده‌اند. از جمله زبان‌شناسان شناختی می‌توان به تالمی (2000a:99) اشاره کرد که حرکت خیالی را در قالب مثال‌های متعدد توصیف و تشریح کرده و برای آن چندین دسته اصلی و فرعی معرفی کرده است.

دیدگاه شناختی تالمی (2000a:99) به حرکت خیالی پژوهشگران زیادی را به مطالعه این حرکت در زبان‌های مختلف از جمله زبان فارسی علاقه‌مند کرده است؛ اما تاکنون مطالعه‌ای درباره چگونگی کاربرد این دسته‌بندی‌ها در زبان فارسی به طور کامل صورت نگرفته است. این پژوهش با به کارگیری شیوه توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر شم زبانی گویشور تلاش دارد به این پرسش‌ها پاسخ دهد: تا چه میزان دسته‌بندی‌های تالمی (2000a:99) تداعی‌گر حرکت خیالی برای گویشوران فارسی زبان هستند؟ و چه کلماتی حرکت را برای فارسی‌زبانان در ذهن به تصویر می‌کشد؟ بدین منظور، آزمون ترجیحی شامل بیست و پنج جفت جمله دارای حرکت خیالی و فاقد حرکت خیالی در اختیار صد و پنج نفر قرار گرفت تا در طی دو مرحله ابتدا به تشخیص جمله حرکت‌دار بپردازند و سپس کلمه‌ای را که برای آن‌ها تداعی‌گر بیشترین حرکت است، مشخص کنند. در این بررسی از ترجمه نمونه جملات تالمی که حاوی عناصر مختلف نحوی از جمله افعال مرکب، ساده و حروف اضافه حرکت‌دار هستند، استفاده شده است.

این مقاله در شش بخش تنظیم شده است. پس از مقدمه در بخش پیشینه پژوهش به بررسی‌های انجام‌شده در زبان‌های انگلیسی و فارسی می‌پردازیم. سپس، در بخش مبانی نظری دسته‌بندی تالمی و جزئیات آن معرفی می‌شود. در بخش چهارم به روش پژوهش و شیوه به کارگیری داده‌ها و اصول آماری به کاررفته در این پژوهش معطوف می‌شویم و در بخش پنجم به تحلیل داده‌ها می‌پردازیم. در بخش آخر نتیجه‌گیری و مقایسه دسته‌بندی تالمی و میزان انطباق آن با زبان فارسی ارائه می‌شود.

۲. پیشینه پژوهش

حرکت خیالی همواره مورد توجه زبان‌شناسان و به‌ویژه زبان‌شناسان شناختی بوده است. همچنین، بررسی و توصیفات زبان‌شناختی رویداد حرکتی به کرات از نظر دیدگاه شناختی در پژوهش‌ها مورد استفاده قرار گرفته است. در این قسمت ابتدا به معرفی پژوهش‌های انجام‌شده در دیگر زبان‌ها می‌پردازیم و سپس پژوهش‌های صورت گرفته در زبان فارسی را مورد بررسی قرار خواهیم داد. از جمله کسانی که می‌توان به آثار آن اشاره کرد متلاک^۳ (2004) است. او در بررسی رابطه میان تفکر و زبان با حرکت، این پرسش را مطرح کرده است: آیا درک حرکت خیالی به واسطه تصویرسازی ذهنی صورت می‌پذیرد؟ نتایج او نشان داد، افراد هنگامی متوجه حرکت خیالی می‌شوند که آن را به طور ذهنی تصور کنند. همچنین، متلاک دریافت که تصویرسازی ذهنی جدا از روند حرکت خیالی نیست.

تاکاموتو^۴ (2010) با تحلیل و بررسی احتمال مبتداسازی^۵ عبارات حرکت خیالی در زبان‌های فرانسوی و آلمانی، ثابت کرد که برخلاف تفاوت‌های ظاهری در کاربرد حالت افعال حرکتی زبان‌های انگلیسی، آلمانی، فرانسوی و ژاپنی همگی در استفاده از افعال حرکتی شرایط

¹ figure

² ground

³ M. Matlock

⁴ M. Takemoto

⁵ subjectification

یکسانی دارند. او نشان داد در زبان آلمانی افعال حرکتی لازم بی‌نشان با مبتداسازی کاربرد گسترده‌ای دارند. همچنین، او نشان داد در این زبان افعال متعدی بی‌نشان نیز می‌توانند بیانگر بازنمود خیالی افعال حرکتی باشند.

نقش زمان در ساخت حرکت خیالی را والینسکی^۱ (2014) مورد بررسی قرار داده است. او با استفاده از دسته‌بندی‌های حرکت خیالی توانست شکل، جهت و موقعیت فضایی اشیا را معین کند. نتایج پژوهش والینسکی توانست نقش ثانویه زمان را در ساخت حرکت خیالی تأکید کند. والینسکی با توجه به مدل حرکتی استاندارد لانگاکر^۲ (2000:357) به این نتیجه رسید که سخنگویان زبان به دلیل تفاوت اشیا و عاملان نیروی محرک آن‌ها از کاربرد زمان در حرکت خیالی اجتناب می‌کنند.

استاسیک^۳ و همکاران (2015) در بررسی چهار زبان (فرانسه، ایتالیایی، آلمانی و صربستانی) به مقایسه راهکارهای زبانی پرداختند تا بتوانند انواع مختلف پیکره‌بندی ثابت را نشان دهند. آن‌ها تفاوت بسامد کاربرد حرکت خیالی را با استفاده از رویکردی پیکره‌بنیان در میان زبان‌ها مورد مطالعه قرار دادند. بررسی‌ها نشان داد این زبان‌ها به‌طور میانگین در بسامد کاربرد حرکت خیالی متفاوت هستند.

دنگ^۴ و ژو^۵ (2020) اولین بار با استفاده از دستگاه ای‌ای‌جی که با روش نظارت الکتریکی فیزیولوژی می‌تواند فعالیت‌های الکتریکی مغز را ثبت و ضبط کند، نحوه حرکت خیالی و حرکت واقعی در فهم زبان طبیعی را مورد مطالعه قرار دادند. آن‌ها برای ادغام ساختار رویداد حرکت واقعی و حرکت خیالی به بازسازی نحوی-معنایی نیاز داشتند. دنگ و ژو دریافتند که حرکت خیالی در مقایسه با حرکت واقعی به تلاش شناختی بیشتری نیاز دارد.

در ادامه به مطالعه و بررسی پژوهش‌های انجام‌شده در ارتباط با حرکت خیالی در زبان فارسی خواهیم پرداخت. از جمله پژوهشگران در این حوزه می‌توان به شعبانی (2008) اشاره کرد. او در این مطالعه به بررسی شم زبانی گویشوران فارسی در تشخیص حرکت خیالی پرداخته است. شعبانی برای این منظور تعدادی جفت جمله ساختگی که در هر جفت جمله، جملاتی به‌لحاظ معنایی مشابه و به‌لحاظ حرکت خیالی متفاوت را آماده کرده است. در ادامه برای تشخیص جمله حاوی حرکت خیالی بیست و پنج جفت جمله از مجموعه جملات ساخته‌شده (برگرفته از مسیر گسترده) را انتخاب کرده و سپس آن‌ها را در اختیاری و شش دانشجو در رشته‌های تحصیلی متفاوت فارسی قرار داده است. پیش از آنکه آزمون در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گیرد، همگرایی معنایی جملات هر جفت بررسی شد و ده جمله پرکننده^۶ نیز به آزمون افزوده شد. به طوری که برای شرکت‌کنندگان در این پژوهش تمایز میان جمله حاوی حرکت خیالی و فاقد حرکت خیالی قابل تشخیص باشد. نتیجه این بررسی نشان داد که مفهوم‌سازی جملات حرکت خیالی در مقایسه با مفهوم‌سازی جملات حاوی افعال واقعی متفاوت است. همچنین، افعال حرکت خیالی تصویری ذهنی ایجاد می‌کنند و به این دلیل با تصویر ذهنی ایجادشده توسط افعال حرکت واقعی متفاوت هستند که شرکت‌کنندگان مسیر طولانی‌تری را در جملات حرکت خیالی متصور می‌شوند. شایان ذکر است که این پژوهش از جهت بررسی شم زبانی گویشوران فارسی زبان و کاربرد آزمون ترجیحی با پژوهش حاضر هم‌راستا است. با این وجود عمده‌ترین تفاوت پژوهش حاضر با شعبانی (2008) بررسی تمام دسته‌بندی‌های حرکت خیالی تالمی (2000a:99) است.

بابایی (2011) با اعتقاد به اینکه زبان فارسی از جمله زبان‌هایی است که تمایل بیشتری به افعال مرکب در مقایسه با افعال ساده دارد، افعال حرکتی را به سه دسته تقسیم کرد. براساس این تقسیم‌بندی دسته اول، شامل ساختارهایی است که مسیر و فعل اصلی می‌تواند حالت حرکت را بیان کند، دسته دوم، ساختارهایی است که بر جزء غیرفعلی تأکید دارد و قید جمله می‌تواند حالت را بیان کند و دسته سوم، فعل

¹ J. T. Walinski

² R. W. Langacker

³ D. Stosic

⁴ Y. Deng

⁵ H. Zhu

اصلی است که می‌تواند مسیر و حالت را بیان کند. نتایج نشان داد که در زبان فارسی افعال حرکتی در دسته اول و دوم قرار دارند و هر دو ساختار هسته‌ای و غیرهسته‌ای مسیر^۱ در فارسی قابل استفاده هستند.

مسگرخویی (۱۳۹۰) مسیر را یکی از اجزای اصلی حرکت دانسته و معتقد است در هر زبان به شیوه متفاوتی نمود پیدا می‌کند. او با بررسی ۱۴۸ فعل حرکتی که از فرهنگ لغت سخن استخراج کرده است، چهارده مسیر برای این افعال در نظر گرفته و معتقد است برخی از انواع مسیرها در زبان فارسی از تنوع بالایی نیز برخوردار هستند. نتایج پژوهش نشان داد الگوهای جزء حرکت و شیوه، مانند فعل افتادن، و جزء حرکت و مسیر و شیوه، مانند فعل لرزیدن، به ترتیب اصلی‌ترین الگوهای واژگانی شدگی در فعل‌های حرکتی زبان فارسی به حساب می‌آیند. علاوه بر این، از نظر او پرتکرارترین انواع مسیر در زبان فارسی شامل دور از زمینه، به سمت پایین، به سوی زمینه، به بیرون از زمینه، به سمت بالا و به درون زمینه است.

گلفام و همکاران (۱۳۹۱) با دیدگاهی شناختی به مفهوم‌سازی افعال حرکتی بسیط پرداخته‌اند و داده‌ها را براساس چهار مؤلفه اصلی و دو مؤلفه فرعی مورد بررسی قرار دادند. این مؤلفه‌ها از نظر تالمی در باب پربسامدترین اجزای رویداد حرکتی هستند. آن‌ها با استفاده از پایگاه داده‌ها و سایر منابع مکتوب، ۱۲۶ فعل حرکتی را در بافت جمله تحلیل کردند و دریافته‌اند که از میان چهار مؤلفه اصلی و دو مؤلفه فرعی، پیکره و هدف بالاترین میزان وقوع را در مفهوم‌سازی رویداد حرکتی در زبان فارسی داشته است و سبب و حالت نیز در ریشه فعل ادغام می‌شوند.

افراشی و رحمانی (۱۳۹۲) با بررسی ذات حرکت خیالی و تمایز میان آن با حرکت استعاری بر این باورند که حرکت خیالی را می‌توان به عنوان ویژگی جهانی و یا گرایش رده‌شناسی در نظر گرفت. آن‌ها دریافته‌اند که در گفتار، زبان فارسی برخلاف زبان انگلیسی تمایل زیادی به تولید جملات خیالی نشان نمی‌دهد.

رضایی و دیانتی (۱۳۹۵) ویژگی‌ها و محدودیت‌های حرکت خیالی را در زبان فارسی مورد مطالعه قرار دادند و به تمایز میان حرکت خیالی و استعاری پرداختند. آن‌ها با تحلیل ۹۸ جمله حاوی ساخت حرکت خیالی نشان دادند عواملی مانند شمار، جهت حرکت و کنشگر بودن هستار در درک جمله نقش بسزایی دارند. افزون بر این، در ترکیب جملات حرکت خیالی، به کارگیری عباراتی که بیانگر مسافت و زمان هستند همان گونه که در انگلیسی امکان‌پذیر است، در فارسی نیز ممکن است.

اخوان و همکاران (2017) برای اولین بار مفهوم‌سازی رویداد حرکتی در گفتار و زبان بدن در فارسی را مورد مطالعه قرار دادند و با مطالعه الگوی زبان‌های فعل‌بنیان و قمربنیان تالمی، به ویژگی‌های منحصر به فردی در زبان فارسی دست یافتند. آن‌ها بر دو جزء رویداد حرکتی، یعنی مسیر و حالت، تأکید داشتند و دریافته‌اند که گویشوران فارسی قادرند از هر دو جزء با بسامد مشابه در گفتار استفاده کنند.

شاه‌حسینی و همکاران (۱۳۹۵) حالت متعدی افعال حرکتی در فارسی را با توجه به چارچوب نظری تالمی و روشی توصیفی-تحلیلی مطالعه کردند. در این مطالعه ۲۱۹ واژه فارسی نوین از پایگاه دادگان زبان فارسی^۲ و وبگاه خبری برخط همشهری گردآوری شد. نتایج نشان داد رویداد حرکتی در زبان فارسی ساختی متعدی است که در آن فاعل بیانگر پیکره (شیء در حرکت) و مفعول بیانگر زمینه است. همچنین، براساس ویژگی‌های معنایی افعال، مفعول بازنمودی از نقطه ارجاع یا مسیر در افعال حرکتی زبان فارسی است.

اسلام‌پور و شرف‌زاده (۱۳۹۷) افعال حرکتی در زبان فارسی و زبان انگلیسی را با دیدگاهی رده‌شناختی و با الگوبرداری از چارچوب نظری تالمی (2000b:213) در زبان‌های فعل‌بنیان و قمربنیان مورد مقایسه قرار دادند. آن‌ها با انتخاب ۱۸۰ فعل از هر دو زبان و قرار دادن آن‌ها درون جمله به مطالعه پرداختند. نتایج نشان داد زبان فارسی زبانی قمربنیان است و برای هر دو زبان الگویی سلسله‌مراتبی معرفی کردند. این الگوی سلسله‌مراتبی در زبان فارسی به ترتیب شامل حالت < مسیر مشخص > مسیر نامشخص < پیکره > زمینه است و در زبان انگلیسی

¹ head-framed and non-head framed construction of path

² Persian Linguistic Database (PLDB)

به ترتیب شامل مسیر مشخص < حالت > پیکره است.

همان گونه که مشاهده شد پژوهش های داخلی و خارجی ارزنده ای درباره حرکت خیالی صورت گرفته است، با این وجود فقدان بررسی تک تک دسته بندی های حرکت خیالی تالمی زمینه بررسی بیشتر آن ها را در این پژوهش فراهم آورده است.

۳. مبانی نظری

به طور کلی حرکت به دو صورت خیالی و واقعی نمود می یابد به طوری که اگر شامل تغییر مکان یا جابه جایی شیء یا کسی شود آن را حرکت واقعی می نامیم و اگر شیء تغییر مکان یا جابه جایی فیزیکی را تجربه نکند آن را حرکت خیالی می نامیم (Talmy, 2000a:8). تالمی (Talmy, 2000a:103) رویداد حرکت خیالی را به شش دسته مجزا که هر یک شامل چندین زیرمجموعه است، تقسیم می کند. همچنین مسیر ورود به سه دسته تقسیم می شود که عبارت اند از: دسته اول مسیر ورود، حضور در مکان، دسته دوم مسیر ورود، حضور در مکان با فعل مجهول و دسته سوم مسیر ورود، تجلی مکان. این دسته بندی ها عبارت اند از ظهور،^۱ مسیر الگو،^۲ حرکت نسبی جسم،^۳ مسیر ورود،^۴ مسیر دسترسی^۵ و مسیر گسترده^۶. اولین دسته از حرکت خیالی، ظهور است که خود شامل مسیر جهت یابی،^۷ مسیر تابشی،^۸ مسیر سایه^۹ و مسیر حواسی^{۱۰} است. مسیر جهت یابی که زیرشاخه ای از ظهور است نیز دربردارنده مسیر چشم انداز،^{۱۱} مسیر در سطح،^{۱۲} مسیر اشاره،^{۱۳} مسیر هدف^{۱۴} و خط دیده^{۱۵} است. علاوه بر این، حرکت نسبی جسم به عنوان یکی دیگر از انواع حرکت خیالی به دو دسته تقسیم می شود: حرکت نسبی جسم با ناظری که به طور واقعی در حرکت است و حرکت نسبی جسم با ناظری که به طور واقعی ثابت است. این نوع از دسته بندی ها همراه با معادل فارسی آن که حاوی حرکت خیالی و فاقد حرکت خیالی است به صورت «الف» و «ب» در زیر توصیف شده است.

(۱) **مسیر چشم انداز** که زیرشاخه ای از مسیر جهت یابی است، به حرکت خیالی شیء چهره نما نسبت به پیرامون خویش گفته می شود.

Prospect Paths: The cliff wall faces toward the valley.

الف: صخره به سمت دره پیش آمدگی دارد.

ب: صخره نزدیک دره است.

(۲) **مسیر در سطح**، دومین زیرشاخه مسیر جهت یابی است که به ثبات شیء خطی جهت دار اشاره می کند.

Alignment Paths: The snake is lying toward the light.

الف: مار رو به نور دراز کشیده است.

ب: مار در نور دراز کشیده است.

(۳) **مسیر اشاره**، شامل شیء خطی با نمایی جهت دار است که خطی فرضی برای هدایت شخص در عبور از آن ساطع می شود.

- 1 emanation
- 2 pattern paths
- 3 frame-relative motion
- 4 advent paths
- 5 access paths
- 6 coextension paths
- 7 orientation paths
- 8 radiation paths
- 9 shadow paths
- 10 sensory paths
- 11 prospect paths
- 12 alignment paths
- 13 demonstrative paths
- 14 target paths
- 15 sight of line

Demonstrated Paths: The arrow on the signpost pointed toward the town.

الف: فلش روی تابلو به سمت شهر اشاره می‌کند.

ب: فلش روی تابلو به سمت شهر است.

(۴) **مسیر هدف**، مسیری است که عامل آن دانسته جهت شیء را به گونه‌ای تنظیم می‌کند که خط فرضی ساطع شده از آن تا شیء دیگر کشیده می‌شود.

Targeting Paths: I pointed (my camera) into the living room.

الف: من با دوربینم به اتاق اشاره کردم.

ب: دوربینم رو به اتاق است.

(۵) **خط دیده**، خط فرضی ساطع شده از عضو بینایی است که عموماً در جلوشخص یا شیء قرار دارد.

Line of sight: I slowly looked toward the door.

الف: به آرامی به سمت در نگاه کردم.

ب: به آرامی در را نگاه کردم.

(۶) **نوع دوم ظهور، مسیر تابشی**، خروج پرتو ممتدی از منبع نور است.

Radiation Paths: The sun is shining into the cave.

الف: خورشید به درون غار می‌تابد.

ب: خورشید نزدیک غار می‌تابد.

(۷) **نوع سوم ظهور، مسیر سایه**، حرکت خیالی سایه جسمی بر سطح افتاده بر آن است.

Shadow Paths: The pillar's shadow fell onto the wall.

الف: سایه ستون روی دیوار افتاد.

ب: سایه ستون روی دیوار است.

(۸) **مسیر حواسی**، نوعی حرکت خیالی دربردارنده دو شیء است که چیزی فرضی در مسیری صاف میان آن دو در یک جهت در حرکت است.

Sensory Paths: I can see him all the way from where I'm standing.

الف: از جایی که ایستاده‌ام او را می‌بینم.

ب: او را می‌بینم.

(۹) یکی دیگر از دسته‌بندی‌های حرکت خیالی **مسیر الگو** است که در آن حرکت الگوی خاصی از شیء در مسیری معین به تصویر کشیده می‌شود.

Pattern Paths : As I painted the ceiling, (a line of) paint spots slowly progressed across the floor.

الف: همان طور که سقف را رنگ کردم خطی از قطرات رنگ به آرامی روی زمین کشیده شد.

ب: همان طور که سقف را رنگ کردم خطی از قطرات رنگ به آرامی روی زمین چکید.

(۱۰) **حرکت نسبی جسم**، شامل دو زیرگروه یکی حرکت نسبی جسم با ناظری که به طور واقعی در حرکت است و حرکت نسبی جسم با ناظری که به طور واقعی ثابت است.

1. Frame-relative motion: with factively moving observer:

I was walking through the woods and this branch sticking out hit me.

الف: در جنگل راه می‌رفتم که شاخه درختی که بیرون زده بود در چشمم رفت.

ب: در جنگل راه می‌رفتم که شاخه درختی به چشمم آسیب زد.

2. Frame-relative motion: with factively stationary observer:

The stream flows past my house.

الف: رودخانه از کنار خانه ما می‌گذرد.

ب: رودخانه کنار خانه ما است.

(۱۱) **مسیر ورود**، تصویر مکان شیء ثابت نسبت به ورود و ظهورش در مکانی است که اشغال می‌کند و به سه دسته تقسیم می‌شود.

1. Advent paths, Site arrival: The beam leans/tilts away from the wall.

الف: پرتو نور از روی دیوار خم می‌شود.

ب: پرتو نور نزدیک دیوار خم می‌شود.

2. Advent paths, Site arrival, with passive verb form: Termite mounds are scattered all over the plain.

الف: تپه مورخانه‌ها در سرتاسر دشت پراکنده شده بودند.

ب: تپه مورخانه‌ها در دشت پراکنده شده بودند.

3. Advent paths, Site manifestation: This rock formation appears near volcanoes.

الف: این ترکیب سنگ در نزدیکی آتشفشان پدیدار می‌شود.

ب: این ترکیب سنگ در نزدیکی آتشفشان است.

(۱۲) **مسیر دسترسی**، تصویر مکان شیء ثابت نسبت به مسیری است که سایر اشیا در رویارویی با آن شیء طی می‌کنند.

Access paths: The cloud is 1,000 feet up from the ground.

الف: ابرها هزار متر از سطح زمین بالاتر هستند.

ب: ابرها هزار متر بالاتر هستند.

(۱۳) **مسیر گسترده**، تصویر نوع و جهت یا موقعیت فضایی شیء گسترده نسبت به مسیری است که سرتاسر آن کشیده شده است.

Coextension Paths: The fence descends from the plateau to the valley.

الف: نرده‌ها از دشت به دره سرازیر می‌شوند.

ب: نرده‌ها در کنار دشت و دره بودند.

در ادامه به بررسی روش پژوهش به کاررفته در این پژوهش خواهیم پرداخت.

۴. روش پژوهش

با توجه به اهمیت حرکت خیالی در زبان فارسی پژوهش حاضر در چارچوب نظری تالمی (2000a) به بررسی حرکت خیالی می‌پردازد. برای این منظور، ابتدا از هر یک از دسته‌بندی‌های حرکت خیالی تالمی یک مثال به‌طور تصادفی انتخاب و با صرف نظر از سایر مثال‌های تکراری، هر مثال به فارسی روان ترجمه شد. از هر جمله ترجمه شده یک نمونه دیگر که به لحاظ معنایی مشابه و به لحاظ حرکتی متفاوت باشد به گونه‌ای ساخته شد که در هر جفت یکی از جملات دارای حرکت خیالی و یکی فاقد حرکت خیالی باشد. به‌عنوان مثال، از دسته‌بندی حرکت نسبی جسم (مثال دوم) یک نمونه ترجمه شده است و یک نمونه مشابه و البته فاقد حرکت خیالی ساخته شد.

الف: رودخانه از کنار خانه ما می‌گذرد (ترجمه جمله برگرفته از تالمی)

ب: رودخانه کنار خانه ما است. (نمونه مشابه)

لازم به ذکر است که تمایز میان جملات حاوی حرکت خیالی و جملات فاقد حرکت خیالی در هر جفت با حذف حرف اضافه و یا فعل اصلی ایجاد شد. در نهایت، شانزده جفت جمله یکی حاوی حرکت خیالی و دیگری فاقد حرکت خیالی آماده شد. برای حفظ اعتبار و

صحت آزمون نه جفت جملهٔ پرکننده شامل یک جمله حاوی حرکت واقعی و یک جمله فاقد حرکت واقعی، مانند نمونهٔ زیر، نیز به شانزده جملهٔ پیشین اضافه شد تا آزمون ترجیحی با بیست و پنج جفت جمله و با اطمینان بیشتر از تفاوت موجود میان جمله‌ای^۱ در بین جفت‌ها و غیرقابل تشخیص بودن آن‌ها به سادگی در اختیار شرکت کنندگان قرار گرفت.

الف. گوسفندان در دامنهٔ کوه جست و خیز می‌کنند.

ب: گوسفندان در دامنهٔ کوه استراحت می‌کنند.

در این بررسی شرکت کنندگان علاوه بر انتخاب جملهٔ حرکت‌دار در هر جفت جمله باید کلمه‌ای که حرکت بیشتری را برایشان تداعی می‌کند، مشخص کنند. قابل ذکر است که جمع‌آوری داده‌ها در دو مرحلهٔ حضوری و غیرحضوری (از طریق تلگرام) به دلیل همزمانی جمع‌آوری داده‌ها با شیوع همه‌گیری ویروس کرونا صورت گرفت. جامعهٔ آماری این پژوهش در مجموع شامل صد و پنج دانشجوی زن و مرد از دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان، واحد خوراسگان و در مقطع کارشناسی است. از شرکت کنندگان خواسته شد ابتدا از میان هر جفت جمله، جملهٔ حرکت‌دار را انتخاب کنند و سپس زیر کلمه‌ای که بیشترین حرکت را برایشان تداعی می‌کند، خط بکشند. توضیحات لازم برای انتخاب جملهٔ حرکت‌دار به همراه یک مثال پاسخ داده‌شده، هم به صورت شفاهی و هم به صورت کتبی، در اختیار شرکت کنندگان قرار گرفت. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها با این هدف که بتوان تمامی احتمالات ممکن در تشخیص حرکت خیالی را در نظر گرفت، داده‌ها را به چهار دسته تقسیم کردیم که عبارت‌اند از: جملات حرکت‌دار، جملات بدون حرکت، هر دو جملهٔ حرکت‌دار، و هیچ یک از جملات.

برای تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماری اسپاس اس^۲ برای محاسبهٔ بسامد^۳، درصد^۴، مربع کای^۵، آزمون غیرپارامتری^۶ و آنوا^۷ استفاده شد. براساس فرضیهٔ مربع کای احتمال وقوع همهٔ گروه‌ها برابر است. فرضیهٔ صفر از این جهت رد می‌شود که انتظار می‌رود با توجه به حرکت‌دار بودن این جملات در زبان انگلیسی جملات حرکت‌دار در زبان فارسی با درصد احتمال بالاتری انتخاب شوند.

برای بررسی دومین مرحله از تحلیل داده‌ها همان طور که پیش‌تر نیز اشاره شد شرکت کنندگان را ملزم به انتخاب کلمه‌ای از جمله‌های حرکت‌دار کردیم که تداعی کنندهٔ حرکت باشد. پس از جمع‌آوری داده‌ها برای بررسی این مرحله اجزای مختلف و مورد نیاز جمله را که عبارت‌اند از فعل ساده^۸، فعل مرکب^۹، جزء اسمی فعل مرکب^{۱۰}، گروه حرف اضافه‌ای^{۱۱} و دیگر اجزای جمله مثل قید و صفت را تفکیک کردیم. در نمودار میله‌ای (۲) تعداد و نوع جزء انتخابی هر جمله توسط شرکت کنندگان قابل مشاهده است.

۵. تحلیل داده‌ها

پس از جمع‌آوری و پیاده‌سازی داده‌ها در مرحلهٔ اول برای اثبات وجود دسته‌بندی‌های تالمی با استفاده از شم زبانی گویشوران زبان فارسی پاسخ شرکت کنندگان را به چهار دسته تقسیم کردیم. از آنجا که بیست و پنج جفت جمله در اختیار آن‌ها قرار گرفته بود تا از میان هر جفت یکی از آن‌ها را به عنوان جملهٔ حرکت‌دار ترجیح دهند، پاسخ‌ها را به چهار دسته جملات حرکت‌دار، جملات بدون حرکت، هر دو جملهٔ

¹ inter-sentential differences

² SPSS

³ frequency

⁴ percentage

⁵ Chi-square

⁶ nonparametric test

⁷ ANOVA

⁸ simple verb (SV)

⁹ compound verb (CV)

¹⁰ nominal element of compound verb (NECV)

¹¹ prepositional phrase (PP)

حرکت دار و هر دو جمله فاقد حرکت تقسیم کردیم. نتایج طبق جدول (۱) نشان داد که جملات حرکت‌دار با بسامد ۲۶۴۶ به میزان ۸۶/۹ درصد از شرکت‌کنندگان، جملات حاوی حرکت خیالی با بسامد ۳۷۳ به میزان ۱۲/۲ درصد از آن‌ها و جملات فاقد حرکت خیالی با بسامد ۱۸ به میزان ۰/۶ درصد، هر دو جمله را انتخاب کرده‌اند. داده‌ها نشان می‌دهد ۰/۳ درصد از شرکت‌کنندگان هیچ‌یک از جملات را انتخاب نکرده‌اند.

جدول ۱- بسامد و درصد جملات حرکت خیالی

Table 1- Fictive Motion Frequency and Percentage in Persian

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	with motion	2646	86.9	86.9	86.9
	motionless	373	12.2	12.2	99.1
	Both	18	.6	.6	99.7
	Non	8	.3	.3	100.0
	Total	3045	100.0	100.0	

به منظور کنترل تمامی متغیرهای نامربوط، همواره سطحی از احتمال خطا در نظر گرفته می‌شود که این سطح معناداری برای رد نظریه صفر، پنج صدم است. فرضیه صفر به عدم وجود رابطه یا بستگی میان گروه‌ها می‌پردازد که با رد آن گروه‌ها، ناهمگون و معنادار خواهند بود. با در نظر گرفتن آلفا^۱ برابر ۰/۰۵ و دی اف^۲ (تعداد دسته‌بندی‌ها منهای یک) برابر ۳ مربع کای ۶۳۳۵/۴۰۵ به دست آمد. همچنین، حاصل معناداری مربع کای بر اساس تست غیر پارامتری صفر شد. جدول (۲) تأییدی بر عدم پذیرش فرضیه صفر را نشان می‌دهد.

جدول ۲- خلاصه فرضیه صفر

Table 2- Expected and observed frequencies

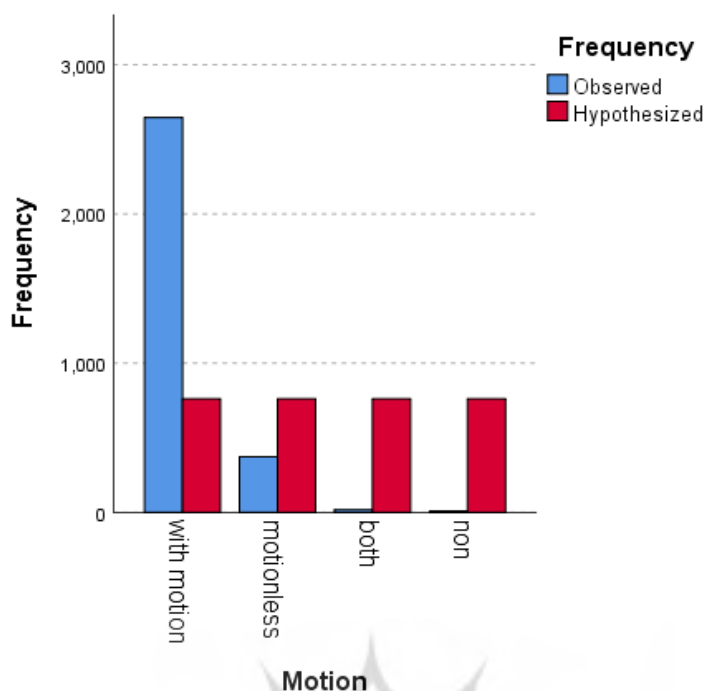
Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision.
The categories of Motion occur with equal probabilities.	One-Sample Chi-Square Test	.000	Reject the null hypothesis.

نمودار (۱) نتیجه آزمون غیر پارامتری که دلیل روشنی برای رد فرضیه صفر بسامد این چهار دسته‌بندی (جملات حرکت‌دار، جملات بدون حرکت، هر دو جمله و هیچ کدام) است را نشان می‌دهد.

¹ Alpha

² Degree of freedom

نمودار ۱- بسامد داده‌های فرضی و مشاهده‌شده
Diagram 1- Observed and hypothesized frequency

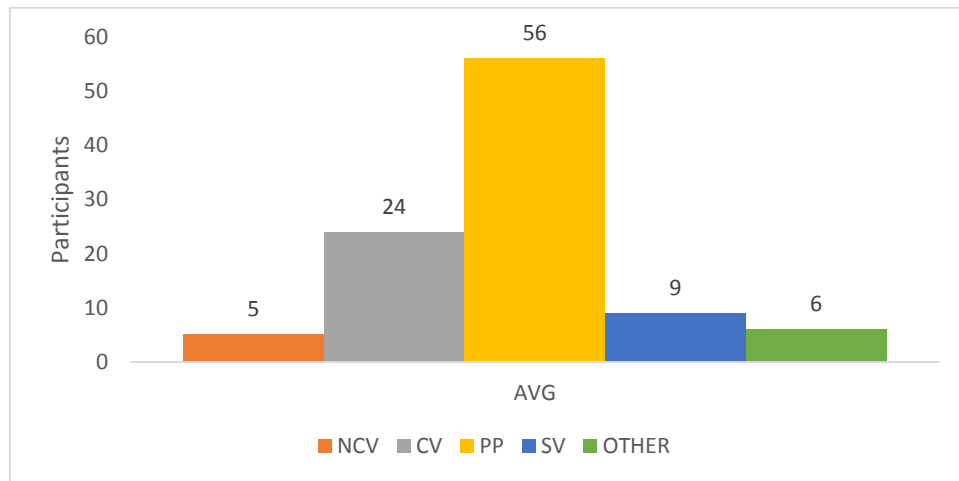
جدول (۳) مقدار میانگین، واریانس و انحراف از معیار مورد نیاز هر دسته از پاسخ‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۳- میانگین، واریانس و انحراف از معیار هر دسته از پاسخ‌ها

Table 3- Mean and variance magnitudes

Motion	Mean	N	Std. Deviation	Variance
with motion	92.1262	2646	8.41755	70.855
Motionless	19.0697	373	10.50655	110.388
Both	1.6667	18	.76696	.588
Non	1.7500	8	1.03510	1.071
Total	82.4049	3045	26.54034	704.390

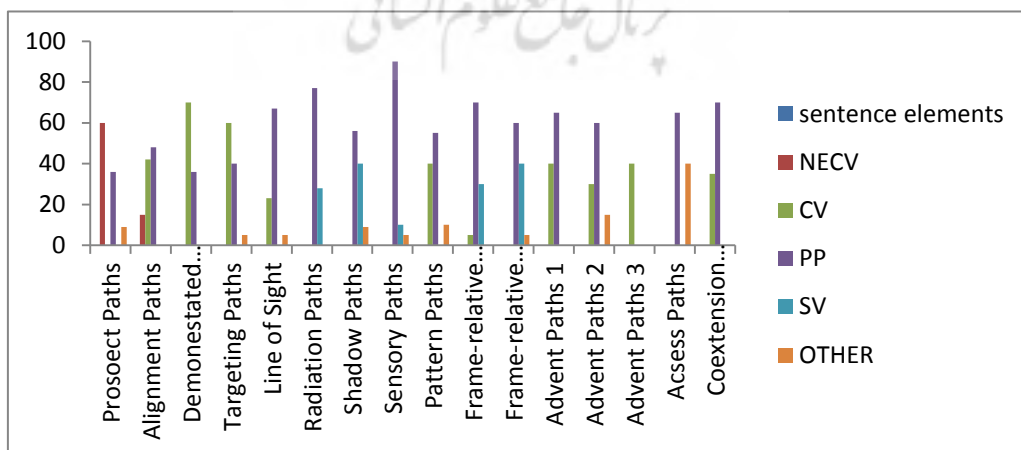
نمودار (۲) بیانگر نتایج مرحله دوم آزمون ترجیحی است. در این تصویر میانگین تعداد عناصر حرکتی منتخب در هر جمله توسط شرکت‌کنندگان نشان داده شده است. همان‌طور که در تصویر مشاهده می‌شود، گروه حرف اضافه‌ای با میانگین عددی ۵۶ بیشترین حرکت را برای شرکت‌کنندگان تداعی کرده‌اند و افعال مرکب با میانگین ۲۴ و افعال ساده با میانگین عددی ۹، جزء اسمی فعل مرکب و سایر عناصر مانند صفت و قید هر کدام با میانگین عددی ۵ و ۶ پایین‌ترین سطح را در نمودار به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۲- میانگین عناصر حرکتی در جمله

Diagram 2- Sentence components average

با توجه به پرسش مطرح شده در این بررسی که تشخیص و اثبات وجود دسته‌بندی‌های تالمی (2000a:184) درباره حرکت خیالی است، نتایج به‌دست آمده می‌تواند تطابق میان انتظارات پژوهش و مرحله اول آن را اثبات کند. بدین معنا که نزدیک به ۸۷ درصد از شرکت‌کنندگان با تمایز قائل شدن میان جمله حاوی حرکت خیالی و جمله فاقد حرکت خیالی در هر جفت توانسته‌اند وجود حرکت خیالی براساس چارچوب نظری تالمی را در زبان فارسی ثابت کنند. شایان ذکر است که حدود ۱۲ درصد از آن‌ها جملات فاقد حرکت خیالی را انتخاب کرده‌اند که این نوع انتخاب می‌تواند به دلیل محدودیت‌های پژوهش از جمله جمع‌آوری داده‌ها به دو صورت حضوری و غیرحضوری (به دلیل شیوع ویروس کرونا)، خستگی و عدم اشتیاق در پاسخگویی دانست. در این راستا، می‌توان به یافته‌های شعبانی (2008) اشاره کرد. او معتقد است که مفهوم‌سازی جملات حرکت خیالی در مقایسه با مفهوم‌سازی جملات حاوی حرکت واقعی متفاوت هستند به طوری که شرکت‌کنندگان مسیر طولانی‌تری را در جملات حرکت خیالی متصور می‌شوند. **دنگ و ژو** (2020) با استفاده از دستگاه ای‌ای‌جی به ثبت فعالیت‌های مغز هنگام تولید حرکت خیالی و حرکت واقعی پرداختند تا تفاوت میان این نوع حرکت را به‌لحاظ شناختی بررسی کنند. آن‌ها دریافتند که حرکت خیالی نسبت به حرکت واقعی به تلاش شناختی بیشتری نیاز دارد. همچنین **استاسیک و همکاران** (2015) تفاوت بسامد کاربرد جملات حرکت خیالی در زبان‌های فرانسوی، ایتالیایی، آلمانی، صربستانی را در آزمایشی ثابت کردند که خود نیز می‌تواند دلیلی بر انتخاب ۸۷ درصدی جملات حرکت خیالی در زبان فارسی باشد.

نمودار ۳- نمودار مقایسه‌ای اجزای جمله در هر دسته

Diagram 3- Comparative diagram of sentence components in every category

جدول (۴) تعداد اجزای کلام منتخب توسط گویشور فارسی زبان را مانند افعال ساده، افعال مرکب، گروه حرف اضافه‌ای، جزء اسمی فعل مرکب و سایر اجزای جمله را در هر دسته نشان می‌دهد. همان طور که مشاهده می‌شود، جزء اسمی فعل مرکب تنها در اولین و دومین دسته‌بندی، مسیر چشم‌انداز، ۶۰ مرتبه و مسیر در سطح ۱۵ مرتبه انتخاب شده است که دلیل آن را می‌توان دو فعل پیش‌آمدگی داشتن و دراز کشیدن (to lie down و to face) دانست. در دسته‌های سوم و چهارم فعل مرکب اشاره کردن (to point) بیشترین حرکت را برای فارسی‌زبانان تداعی کرده است. گروه حرف اضافه‌ای در سایر دسته‌بندی‌ها به غیر از مسیر ورود (چهاردهمین دسته) با اختلاف زیاد از افعال مرکب، افعال ساده و سایر عناصر جمله بالاترین سطح را در نمودار به خود اختصاص داده است.

در مرحله دوم پژوهش (تشخیص عنصر یا عناصر با تداعی بیشترین حرکت) گروه حرف اضافه‌ای با بالاترین عدد، بیشترین حرکت را برای شرکت‌کنندگان تداعی کرده است که عبارت‌اند از: به سمت دره، رو به نور، به سمت شهر، رو به اتاق، به سمت در، به درون غار، روی دیوار، از جایی، تا در، در چشمم، از کنارخانه، از روی دیوار، در سرتاسر، از سطح زمین و ازدشت به دره. فعل مرکب با میانگین ۲۴ بعد از گروه حرف اضافه‌ای، بیشترین حرکت را برای شرکت‌کنندگان تداعی کرده است، که عبارت‌اند از: پیش‌آمدگی داشتن، دراز کشیدن، اشاره کردن، نگاه کردن، خم شدن، پراکنده شدن، پدیدار شدن و سرازیر شدن. جدول (۴) تعداد عناصر منتخب توسط شرکت‌کنندگان و کلمه حرکت‌دار را نشان می‌دهد.

جدول ۴- دسته‌بندی تعداد عناصر منتخب توسط شرکت‌کنندگان و کلمه حرکت‌دار

Table 4- Sentence components comparative table

کلمه حرکت‌دار	تعداد عناصر منتخب توسط شرکت‌کنندگان					دسته‌بندی	جمله
	صفت یا قید	گروه حرف اضافه‌ای	فعل ساده	فعل مرکب	جزء اسمی فعل مرکب		
پیش‌آمدگی به سمت دره، پیش‌آمدگی داشتن	۹	۳۶	۰	۰	۶۰	مسیر چشم‌انداز	۱
رو به نور، دراز کشیدن	۰	۴۸	۰	۴۲	۱۵	مسیر در سطح	۲
به سمت شهر، اشاره کردن	۰	۳۵	۰	۷۰	۰	مسیر اشاره	۳
رو به اتاق، اشاره کردن	۵	۴۰	۰	۶۰	۰	مسیر هدف	۴
به سمت در، نگاه کردن	۵	۶۷	۰	۲۳	۰	خط دیده	۵
به درون غار، تابیدن	۰	۷۷	۲۸	۰	۰	مسیر تابشی	۶
روی دیوار، افتادن	۹	۵۶	۴۰	۰	۰	مسیر سایه	۷
از جایی، دیدن	۰	۹۵	۱۰	۰	۰	مسیر حواسی	۸
تادر، کشیده شدن	۱۰	۵۵	۰	۴۰	۰	مسیر الگو	۹
در چشمم، رفتن	۵	۷۰	۳۰	۰	۰	حرکت نسبی	۱۰
از کنار خانه، گذشتن	۵	۶۰	۴۰	۰	۰	حرکت نسبی	۱۱
از روی دیوار، خم شدن	۰	۶۵	۴۰	۰	۰	مسیر ورود ۱	۱۲
در سرتاسر، پراکنده شدن	۱۵	۶۰	۳۰	۰	۰	مسیر ورود ۲	۱۳
پدیدار شدن	۰	۰	۰	۴۰	۰	مسیر ورود ۳	۱۴
از سطح زمین، بالاتر	۴۰	۶۵	۰	۰	۰	مسیر دسترسی	۱۵
از دشت به دره، سرازیر شدن	۰	۷۰	۰	۳۵	۰	مسیر گسترده	۱۶

با توجه به جدول (۴) گروه حرف اضافه‌ای نمایانگر مسیر است و افعال مرکب بعد از گروه حرف اضافه‌ای بالاترین سطح را نسبت به سایر عناصر جمله به خود اختصاص داده‌اند. درخور توجه است که حرکت در افعال مرکب در مقایسه با افعال ساده بیشتر دیده می‌شود که این امر به دلیل تعدد و بسامد رخداد افعال مرکب نسبت به افعال ساده در زبان فارسی است. نتایج این بررسی نشان داد که انتخاب حرف اضافه و فعل مرکب به عنوان جزء حرکتی بیشترین میزان حرکت را برای گویشور فارسی زبان تداعی می‌کنند، هرچند که تفاوت میان این دو جزء حرکتی بسیار درخور توجه است.

در بررسی حاضر همانند بابایی (2011) مشخص شد در زبان فارسی اولاً نمود افعال حرکتی بیشتر در افعال مرکب است تا افعال ساده و ثانیاً افعال مرکب یک کلمه‌اند و فعل اصلی بیانگر حالت است. نتایج این پژوهش در مقایسه‌ای با گلفام و همکاران (۱۳۹۱) که پیکره و مقصد را پر تکرارترین عناصر جمله می‌دانند نشان داد، مسیر از پربسامدترین عناصر جمله در زبان فارسی است. تفاوت در این دو پژوهش را می‌توان استفاده از دو روش پژوهش متفاوت دانست. آن‌ها با استفاده از پایگاه داده‌ها و سایر منابع مکتوب، به تحلیل افعال حرکتی پرداختند. همسو با نتایج پژوهش حاضر می‌توان به یافته‌های اخوان و همکاران (2017) اشاره کرد که با به کارگیری روش پژوهشی متفاوت به این نتیجه رسیدند که فارسی‌زبانان مسیر و حالت را با بسامدی مشابه استفاده می‌کنند. همچنین، همراستا با پژوهش رده‌شناختی اسلام‌پور و شرف‌زاده (۱۳۹۷) در زبان انگلیسی و فارسی که تمایز میان افعال حرکت خیالی را با نمودار سلسله‌مراتبی حالت <مسیر مشخص> مسیر نامشخص <پیکره> زمینه برای زبان فارسی نشان می‌دهند، می‌توان یافته‌های پژوهش حاضر را نیز تأییدکننده این نمودار سلسله‌مراتبی دانست.

۶. نتیجه‌گیری

مقاله حاضر با به کارگیری شیوه توصیفی-تحلیلی و استناد به رویکرد تالمی (2000a) در چارچوب زبان‌شناسی شناختی به بررسی حرکت خیالی در زبان فارسی پرداخته است. در این راستا، تلاش بر این بود به این پرسش‌ها که تا چه میزان در زبان فارسی دسته‌بندی‌های تالمی (2000a) تداعی‌گر حرکت خیالی برای فارسی‌زبانان هستند و چه کلمه‌ای بیشترین حرکت را برای فارسی‌زبانان در ذهن به تصویر می‌کشد، پاسخ دهیم. برای پاسخ به پرسش‌های ذکر شده ابتدا به جستجوی اثبات حرکت‌دار بودن دسته‌بندی‌های تالمی و سپس به بررسی عناصر معنایی جمله خیالی در زبان فارسی پرداخته شد. در این پژوهش ۲۵ جفت جمله در اختیار ۱۰۵ شرکت‌کننده قرار گرفت تا طی دو مرحله جمله حرکت‌دار و عنصر حرکت‌دار مشخص شود. در این پژوهش مشخص شد ۸۷ درصد گویشوران زبان فارسی قادر به تشخیص حرکت خیالی هستند. همچنین، در پاسخ به پرسش چه کلمه‌ای بیشترین حرکت را برای فارسی‌زبانان به تصویر می‌کشد، مشخص شد، به‌طور مثال، حروف اضافه (به، از، در، روی، رو به) افعال مرکب (پیش آمدگی داشتن، دراز کشیدن، اشاره کردن، نگاه کردن) قادرند حرکت خیالی را به تصویر بکشند. نتایج این پژوهش نشان داد عناصر معنایی حرکت خیالی جمله که عبارت‌اند از مسیر و حالت بیشترین حرکت را برای گویشور فارسی زبان تداعی می‌کنند. همچنین، نشان داده شد این عناصر با توجه به نقش دستوری تعیین می‌شوند. در جامعه آماری این بررسی نشان داده شد حدود ۸۷ درصد از شرکت‌کنندگان علاوه بر اینکه جملات حاوی حرکت خیالی را تأیید کردند دو عنصر معنایی مسیر و حالت را نسبت به سایر عناصر به عنوان پربسامدترین عناصر جمله خیالی تشخیص داده‌اند.

منابع

افراشی، آرزیتا؛ رحمانی، آسیه. (۱۳۹۲). حرکت فرضی در زبان فارسی: رویکردی شناختی به مسیرهای گسترشی. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران* ۲(۶)، ۱-۲۵.

- اسلام‌پور، نجمه؛ شرف‌زاده، محمدحسین. (۱۳۹۷). مقایسهٔ افعال حرکتی در دو زبان فارسی و انگلیسی از دیدگاه شناختی و رده‌شناختی. *زبان پژوهی* ۱۱(۳۱)، ۲۲۳-۲۴۶.
- رضایی، حدائق؛ دیانتی، معصومه. (۱۳۹۵). حرکت خیالی در زبان فارسی: برخی ویژگی‌ها و محدودیت‌ها. *پژوهش‌های زبان‌شناسی* ۹(۱)، ۳۵-۵۲.
- شاه‌حسینی، فائقه؛ روشن، بلقیس؛ صبوری، نرجس‌بانو؛ نجفیان، آرزو. (۱۳۹۵). بررسی گذرایی فعل‌های حرکتی در زبان فارسی. *جستارهای زبانی* ۱۷(۷)، ۱۱۷-۱۳۶.
- گلفام، ارسلان؛ افراشی، آریتا؛ مقدم، غزاله. (۱۳۹۱). مفهوم‌سازی افعال حرکتی بسیط زبان فارسی: رویکردی شناختی. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران* ۱(۳)، ۱۰۳-۱۲۲.
- مسگرخویی، مریم. (۱۳۹۰). *بازنمود رویداد حرکتی در فارسی: رویکرد شناختی*. رسالهٔ دکتری. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

- Afrashi, A., and Rahmani, A. (2014). Fictive motion in Persian: A Cognitive approach to coextension paths. *Journal of Western Iranian Languages and Dialects* 2(6), 1-25. In Persian
- Akhavan, N., Nozari, N., and Göksun, T. (2017). Expression of motion events in Farsi. *Language Cognition and Neuroscience* 32(6), 792-804.
- Babai, H. (2011). Lexicalization of motion event in Persian. *Theory and Practice in Language Studies* 1(2), 157-162.
- Deng, Y., and Zhu, H. (2020). To move or not to move: An ERP study on the processing of fictive and literal motion expressions. *Lingua* 2(44), 1-17.
- Eslampour, N., and Sharefzade, M. H. (2019). Comparison of motion verbs in Persian and English languages (A cognitive and typological approach). *Zabanpajouhi* 11(31), 223-246. In Persian
- Golfam, A., Afrashi, A., and Moghadam, G. (2013). Conceptualization of motion events: A Cognitive approach 1(3), 103-122. In Persian
- Langacker, R. W. (2000). *Grammar and conceptualization*. Vol 14. Berlin, New York: De Gruyter Mouton.
- Matlock, T. (2004). Fictive motion as cognitive simulation. *Memory & cognition* 32(8), 1389-1400.
- Mesgar Khooie, M. (2013). *Representation of motion event in Persian: cognitive approach*. PhD dissertation. Institute of Research Humanities and Cultural Studies. In Persian.
- Rezai, H., and Dianati, M. (2017). Fictive motion in Persian: Features and limitations. *Journal of Researches in Linguistics* 9(1), 35-52. In Persian
- ShahHosseini, F., Roshan, B., Sabouri, N. B., & Najafian, A. (2018). Transitivity of motion verbs in Persian language. *Language Related Research* 8(7), 117-136. In Persian
- Stosic, D., Fagard, B., Sarda, L., and Colin, C. (2015). Does the road go up the mountain? Fictive motion between linguistic conventions and cognitive motivations. *Cognitive Processing* 16(1), 221-225.
- Takemoto, M. (2010). Manner-of-motion verbs and subjectification. *The Journal of Transcultural Studies* 4, 15-26.
- Talmy, L. (2000a). *Toward a Cognitive Semantics*. vol. 1. Cambridge: MIT Press.
- Talmy, L. (2000b). *Toward a Cognitive Semantics*. vol. 2. Cambridge: MIT Press.
- Walinski, J. T. (2014). Time in structuring fictive motion in the national corpus of Polish- an extended study. In K. Kosecki and J. Badio (Eds.), *Empirical methods in language studies* (pp. 177-191). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Sha'bani, E. A. (2008). Conceptual simulation on the depiction of fictive motion sentences. *First Regional Conference on English Language Teaching and Literature* (pp. 1-10). Islamic Azad University, Roudehen branch, Theran, Iran.